



Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Disputatio III. De Fortitudine ejusq; Partibus, & Vitiis Oppositis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

DISPUTATIO TERTIA.

De Fortitudine ejusq; Partibus, & Vitiis Oppostis.

QUESTIO I.

Quid sit Fortitudo, Quod ejus Officium, Quae Vitia Opposta?

1. Quid Fortitudo generaliter sumpta.



Fortitudo sic dicitur ex analogia ad robur corporis, aliquando generatim sumitur pro firmitate animi in bono honesto: & sic importat habitum innominatum, quo quis firmiter proponit omnem bonum honestum, de quo alibi dictum est. Vel etiam qualibet virtus si perfecta sit, & in gradu heroico, dum efficitur, ut animus firmiter suo objecto inhaereat, habet rationem fortitudinis generaliter sumptae. Aliquando vero, & in praesenti fortitudo sumitur specialiter, & definiri potest, virtus quae moderatur motus animi in rebus terribilibus, praesertim periculis mortis agrediendis vel sustinendis. Difficillimum namque est in iis animum regere, & statum rationis retinere. Proinde statuitur a

Quid specialiter sumpta.

An sit virtus specialis.

2. Moderatur timorem, audaciam & tristitiam.

An versetur, uti & temperantia, circa passiones, an immediate circa actiones.

D. Thoma q. 123. art. 2. & reliquis Scholasticis specialis virtus, ut quis decore & juxta rationis praescriptum motus animi moderetur, ac exterius se gerat. Sufficiens quidem id praestarent singulae virtutes ex proprio quarumlibet fine, quando sunt in gradu heroico; in quo paucis singulae competunt. Fortitudo autem id praestat ex motivo communi, quia videlicet per se decens & honestum est, virum fortem sic se gerere in tali perisiali. Quamvis alioquin distinctio virtutis specialis fortitudinis a ceteris difficultate non careat, quam fuse discutit Arriaga d. 51. sect. 2.

Motus porro animi, quos fortitudo moderatur principaliter sunt duo, videlicet timor & audacia: quia fortitudo maxime elucet, quando malum adhuc est evitabile, quo casu locum habent timor & audacia. Moderatur tamen insuper fortitudo tristitiam ex malo inevitabili conceptam, ne nimium affligat, aut ex illa aliquid indecens agatur.

Observandum tamen, quod etsi Philosophi morales vulgo asserant, fortitudinem & temperantiam versari circa passiones, justitiam vero circa actiones, id non ita intelligendum sit, quasi etiam illae virtutes non immediate versentur circa actiones eliciendas: cum haec ipsae sint earumdem immediatus effectus, & iidem solum mediantibus versentur circa passiones, utique satis moderanda: moderatis per actus con-

Herinc Sum. Theol. Pars III.

trarios actibus, ex quibus passiones ipsae proxime nascuntur. Id itaque intelligi debet, quatenus fortitudo & temperantia causant actus moderativos passionum animi, quae in materia fortitudinis & temperantiae solent esse vehementiores, & ex quibus radicaliter potissimum profluit difficultas per has virtutes superanda.

Actus itaque primarius & proprius fortitudinis est in magnis periculis, praesertim mortis, velle servare decorum, id est, illa pericula non plus fugere vel appetere, quam recta ratio dicitur. Secundus, est moderari internas passiones timoris, audaciae & tristitiae. Tertius, in eisdem periculis servare decorum in motu externo, gestibus, & faciei constitutione. Hi, inquam, sunt tres actus fortitudinis, si fiant ex ejus motivo, sive ob honestatem, fortitudinis: si vero fiant ex alio motivo, videlicet quia id est necessarium ad implendam legem charitatis, obedientiae &c. erunt formales actus charitatis, obedientiae aut alterius virtutis, materialiter autem solum actus fortitudinis. Quamquam passim in Scriptura, & Patribus simpliciter appellantur viri fortes, qui ex quavis causa honesta opus fortitudinis praestant.

Porro inter actus fortitudinis maxime elucet martyrium, seu Baptismus sanguinis (de quo in Tract. de Sacramento agitur) quia majus robur requiritur, ut quis ultra se ingerat morti certae sine ulla restituta aut vindicta, quam ut se exponat periculo mortis cum aliqua spe evasionis & conatu justae vindictae: impetus enim animi in hoc casu vix admittit mortis apprehensionem. Martyrium tamen etsi ex genere seu objecto actus fortitudinis, solet ex aliis motivis subiri, praesertim charitatis Dei. Ipsum etiam censetur simul externa confessio seu testimonium fidei, quatenus solet acceptari ad testandam fidei veritatem in se vel in opere virtutis relucens.

Nota, moderationem hanc fieri mediante consideratione rationis, qua in primis ostenditur mortem non esse tantum malum, utpote quae a tot malis liberet, & verorum bonorum sit initium. Secundo melius esse generose mori, quam ignominiose vivere. Tertio proponendo exempla Christi & Sanctorum. Quae considerationes moderantur timorem. Audacia autem, si nimia sit, comprimitur consideratione periculi, & quod vita non sit sine causa abjicienda.

Vitia opposita fortitudini per defectum sunt

b b

3. Qui sint actus Fortitudinis.

4. Martyrium qui sit actus Fortitudinis.

5. Quae incitantia Fortitudinis.

6.

Ei per defectum opponitur Timiditas & Ignavia, vitia invicem connexa.

An sint grave peccatum.

7. Per excessum opponitur Intimiditas & Temeritas.

Vnde nascantur.

Qualiter sint peccamina.

sunt timiditas & ignavia. Timiditas, est vitium, quo exceditur in timendo, videlicet tempore, modo vel quantitate, quâ non oportet. Ignavia, est vitium, quo deficitur in audendo, videlicet non aggrediendo pericula, quando vel quomodo ratio dicitur. Quæ vitia semper videntur simul concurrere; & in se ipsi sistant, nec ad alium pravum consensum impellant, sunt tantum venialia; sicut excessus aliarum passionum, quæ non inferant aliud detrimentum, quàm quoddam mentem perturbent inutilibus curis & cogitationibus. Si vero impellant ad aliud peccatum, erunt mortalia, vel venialia pro istius peccati conditione: v. g. si timore mortis paratus sis negare fidem, timiditas erit mortalis, contra præceptum confessionis fidei, & sic de ceteris.

Vitia per excessum opposita Fortitudini sunt Intimiditas seu Vacuitas justis timoribus, & Temeritas. Intimiditas est vitium, quo deficitur in timendo, quia videlicet modo & tempore non timeris, id, quod timeri oportet. Temeritas est vitium, quo exceditur in audendo vel aggrediendo pericula mortis, quando, vel quomodo non expedit, v. g. nimis cito, vel ob minus bonum. Hæc vitia oriuntur ex contemptu propriæ vitæ, vel ex inconsideratione, quâ quis minoris æstimat vitam, quàm honorem, vanam gloriam, vel divitias. Secundò oriuntur ex superbia, quâ aliquis nimium sibi confidit, & alios contemnit, quasi ab illis laedi non possit. Tertiò ex animi stoliditate. Unde *Aristoteles 3. Ethic. 7.* vocat insanos & stultos qui nihil timent. Hæc vitia sunt solum peccamina, quatenus continent tacitum consensum periculi, & sunt causa illius: adeoque prout periculum, quod incurritur, est magnum vel parvum, & graviter vel leviter vitandum, erunt mortalia vel venialia. Quando autem sint grave peccatum, concurrunt obligatio alterius virtutis, puta charitatis propriæ, & cuius tenemur conservare vitam.

QUESTIO II.

Quæ sint Partes Fortitudinis, Quæve Vitia Opposita?

8. Quæ partes Fortitudinis.

FORTITUDINI tamquam speciei infirmæ, utpote respicienti principaliter pericula mortis, adeoque honestatem ejusdem rationis, non solent à Theologis attribui partes subjectivæ, sed potentiales, seu fortitudini affines, nimirum Magnanimitas, Magnificencia, Patientia, Longanimitas, Perseverantia seu Constantia. Quibus aliqui jungunt Fiduciam, sine qua nec bonum arduum aggredi, nec malum contingens fortis superare poterit: & Securitatem, quæ pars fiduciæ est, & animum in vir-

tute, exclusis inutilibus curis, tranquillum reddit.

Magnanimitas est virtus, quâ inclinamur ad omne arduum infra periculum mortis in omni genere virtutis, præcisè quatenus hoc est consentaneum animo magno & generoso. Dixi *infra periculum mortis*: quia circa arduum periculi mortis versatur virtus fortitudinis. Unde si magnanimitas & aliæ virtutes assignatæ considerentur quatenus versantur in propria materia fortitudinis, scilicet periculis mortis, non sunt partes potentiales, sed integrantes fortitudinis officium. Dixi etiam *præcisè quatenus* quia unaquæque virtus, si sit perfecta sive in gradu heroico inclinatur ad magna opera in sua materia, quatenus illa continentur sub proprio objecto formali (quod in variis est variis) sed non inclinant in illa, in quantum præcisè sunt consentanea animo magno & generoso. Nil autem verè magnum, nisi virtus, in rebus humanis: ista enim hominem quâ hominem perficit, æternum manet, æternamque vitam conciliat. Terrena bona & corporalia parvi sunt momenti; adeoque parvi ea facit magnanimum, qui non nisi ad verè magna aspirat, indeque sic dictus est.

Unde patet hanc virtutem maximè reperiri in iis: qui speretis omnibus quæ in mundo sunt, Christi consilia sequuntur; magnanimitas enim maximè sita est in contemptu earum rerum, quæ vulgò maximè æstimantur, reverè tamen parvæ sunt; uti sunt honores, divitiæ & voluptates hujus mundi: & in conatu ad ea, quæ sunt maximè ardua ac cælesti honore digna; uti est observantia consiliorum Christi, & perfectio vitæ Christianæ.

Quia tamen illustria facta infestat & commitari solet appetitus honoris, cum respicitur motè magnanimitas, sicut fortitudo pericula mortis, moderando scilicet ne nimius sit, ne ejus intuitu actus fiant &c. Non autem versatur circa honores, eos propter se expetendo: id enim laudabile non est, cum sint res indifferentes.

Vitia magnanimitati opposita per excessum solent numerari, præsumptio, quâ homo ex nimia virium confidentia aggreditur quod est supra vires, & Ambitio, quæ consistit in nimia appetentia honoris: ac Vana gloria, quæ consistit in nimia appetentia gloriæ seu opinionis & faustæ. De quibus *disp. præced. q. ult.* breviter actum fuit. Per defectum ei opposita censetur Pusillanimitas, quæ consistit in quadam fuga magnorum operum, ex eo quod quis nimis facile existimet se esse imparem talibus operibus.

Magnificencia (quæ est quædam inæquata magnanimitas, seu pars integralis ejus) est virtus, quâ quis magnis sumptibus in materia externa atque quid magni efficit. In.

9. Quid Magnanimitas.

Qui dicitur quatenus ad ceteris virtutibus.

Æstimatur virtutibus, vera virtus.

10. In quibus elucet.

Qui versatur circa honorem.

11. Quæ vitia ei opponantur.

12. Quid Magnificencia.

cit. Involvit vel supponit haec virtus insignem moderationem affectus erga pecunias: illa enim solet viros potentes (quorum haec virtus est propria) a magnificis operibus, ac expensis, quas ratio dicitur, impedire.

13. Quae vitia Opposita.

Magnificentiae per excessum opponitur vitium, quo quis ex industria auget sumptus supra quam res possit, aut decorum patiatur: ut faciebat ille mercator, qui in hieme struebat ignem ex cinnamomo. Per defectum opponitur Parsifientia, qua quis ex angustia animi parvos sumptus magno operi impendit: v.g. si monasterio magnifico, quod extruendum susceperat, arponi curret tectum stramineum. De quo ait Aristoteles 4. Ethic. 2. Maximis factis sumptibus, in parvo perdit decorum.

14. Qualiter Patientia se habeat ad fortitudinem.

Patientia, prout versatur in propria materia fortitudinis, est (ut paulo ante insinuavimus) ipsa fortitudo inadaequate concepta, quae maxime enituit in martyribus: prout autem versatur circa mala minora (ut sunt mors parentum, filiorum, amicorum, exilia, infortunia, morbi, contumeliae, & similia) est fortitudo late dicta, & pars potentialis fortitudinis strictae dictae, aut certe distinguitur ab ea, sicut abstinentia heroica a communi. Estque virtus, quae in praedictis malis animum confirmat moderando moerore, ne ob hos a praescripto rationis recedat, sive in mentis aequanimitate servanda, sive in motibus externis corporis conformibus. Id enim per se bonum & honestum est, adeoque patientia eo modo est virtus specialis ab aliis distincta. Moderatio tamen illa frequenter fit ex affectu particularis virtutis, quae per tristitiam oppugnatur: & sic quavis virtus, sicut amat honestatem sui objecti, ita vi illius resistit ipsi, quae directe vel indirecte repugnant, atque animum in iis ferendis firmat. Hocque modo sumitur passim in Scriptura, Patribus & sermone vulgari: quicumque enim affectu alicujus virtutis moderatè fert afflictiones, patiens dicitur. Et verè patientia sic nobis saltem necessaria est in tot, quae nos frequenter circumstant malis, ut reportemus promissiones.

Quid Longanimitas, & quid distincta à Patientia.

Longanimitas (quae est quaedam patientia inadaequate concepta) est virtus, quae aequanimitè perfertur molestia quae ex rei desideratae (quae est a motio praesentis mali, vel consecutio sperati boni) dilatione percipitur; adeoque est patientia, prout circa tale malum versatur.

15. Quae vitia Patientia opposita.

Vitium patientiae oppositum per excessum est Impatientia, qua quis justum dolendi modum quem patientia praescribit, excedit. Per defectum eidem opponitur Insensibilitas, qua quis nec suis nec proximorum malis tangitur; hoc enim est inhumane

duritici signum, nec congruit amicitiae & vitae sociali. Haec peccata per se, & secluso malo, quod ex impatientia provenit, sunt tantum venialia.

Qualiter peccaminosa.

Patientiae incentiva sunt. Primum patientia Dei, qua tolerat defectus nostros, & differt vindictam, impertiendo dona misericordiae. Secundum est patientia Christi. Tertium, exempla Sancto, maxime veteris Testamenti, qui sine exemplo patientes fuerunt. Quartum, utilitas patientiae, per quam delentur poenae purgatorii & virtutes roborantur. Quintum, consideratio poenarum inferni & purgatorii; quas qui pro peccatis se quando meruisse intelligit, facile omnia incommoda hujus vitae tolerabit: sicut is, qui evasit ingens malum, parvo malo non ita affligitur. Sextum, impatientiae incommoda: nam per impatientiam non minuitur afflictio, sed augetur. Unde ipsa est maximum tormentum, ac insuper impellit ad omne malum.

16. Quae Patientia incentiva.

Patientiae gradus ex parte malorum, quae quis patitur, sunt. Primus, quo aliquis patitur aequanimitè detrimentum in bonis fortunae: Secundus, quo in bonis famae: Tertius, quo in corpore & vita ipsa. Ex parte causae, ex qua oritur malum, gradus sunt: Primus, si patiamur ob propria delicta: Secundus, si sine delictis: Tertius, si etiam ab iis, quibus benefecimus. Ex parte modi tolerandi gradus sunt: Primus, tolerare sine murmuratione: Secundus, sine lamentatione & querimoniis: Tertius, cum gaudio; sicut habent Apostoli gaudentes &c. Quartus, expetere, & desiderare pati.

17. Quinam Patientia gradus.

Quid sit.

Perseverantia, seu Constantia hic consistit in continuatione bonorum operum usque in finem; & per hanc superamus taedium ac molestiam, quae in exercitio virtutum occurrere solet, idque ob peculiaris honestatem. Saepè tamen sumitur alibi perseverantia pro speciali dono divinae gratiae, quo quis finaliter in gratia moritur. Materia principalis perseverantiae, prout hic sumitur, est bonum cujusvis virtutis, quod vult continuare usque in finem, quem ratio praescribit: sive ille sit finis vitae, sive certi negotii aut temporis. Continuationem voco, non qua opus numquam intermittitur, sed vel non intermittitur, vel suis temporibus resumitur juxta rei exigentiam. Secundaria materia est molestia animi, quae oritur ex diuturnitate rei laboriosae & difficilis, & per perseverantiam moderatè fertur ac vincitur.

18. Quid Perseverantia & Constantia.

Quae ejus materia.

Per excessum opponitur huic virtuti pertinacia, qua quis continuare vult, quod non debet. Per defectum vero ei opponitur mollietas animi, & inconstantia.

Quae vitia opposita.